

Türkçe ve Sınıf Öğretmenlerinin Okuma Saatlerinde Kullanılan Çocuk Edebiyatı Ürünlerini Seçme Ölçütleri*

The Criteria of Turkish Teachers and Class Teachers in Choosing the Children's Books for Reading Hour**

Hülya YAZICI OKUYAN**

Özet

Çocuğun anadilini öğrenme ve okuma kültürü edinme sürecinde çocuk kitaplarının önemli bir işlevi vardır. Çocuk kitaplarının bu önemli işlevi yerine getirebilmesi için kitapların dış yapı, iç yapı ve eğitsel özelliklerinin çocuğa göre hazırlanması gerekir. Çocuğa görelilik, çocukların içinde buldukları dönem özelliklerini, onların yaşla beraber değişen ilgi ve gereksinimlerini tanıyıp hazırlanacak kitabı bunlarla örtüştürmeyi zorunlu kılar. Bu kitapların seçilmesi ve çocuklarla buluşturulmasında öğretmenlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu araştırmanın amacı, Burdur ili merkez ilköğretim okulları 5. ve 6. sınıflarında, Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin okuma saatlerinde kullandıkları çocuk edebiyatı ürünlerini seçme ölçütlerine ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen anket uygulanmıştır. Anketin I. bölümünde öğretmenlere ilişkin kişisel bilgiler; II. bölümünde ise, kitap seçim ölçütleri yer almıştır. Kitap seçim ölçütleri, kitapların "dış yapı", "iç yapı" ve "eğitsel özellikleri" açısından üç bölümde gruplandırılmıştır. Elde edilen bulgular, öğretmenlerin okuma saatlerinde kullandıkları kitap seçiminde, özellikle kitapların iç yapı ve eğitsel özelliklerine daha çok önem verdiklerini göstermiştir.

Anahtar sözcükler: Çocuk edebiyatı, okuma kültürü edinme süreci, çocuk kitapları, Türkçe ve sınıf öğretmenleri.

Abstract

Children's books have a very important function in child's developing his mother tongue and gaining a reading culture. For the books to realize this function, their content, outer properties and educational quality should be prepared according to the needs of the child. A book's being according to the child makes it compulsory to know the characteristics of the time when the child grow up and his/her interests and requirements changing with the time and also overlapping these with the book. Teachers have big responsibilities in choosing the books and introducing them to the children. The aim of this research is to present the views of primary and Turkish Language teachers of 5th and 6th grades in the center of Burdur concerning the criteria in choosing the children's books to be read during the reading hour. A questionnaire which was developed by the researcher was devised as a tool to gather data. There are personal details about teachers in the first part of the questionnaire and the criteria to choose books in the second part. The criteria of choosing books were divided into three groups as "outer structure", "inner structure" and "educational properties". The findings have shown that teachers give more importance to inner structure and educational properties of the books while choosing them for reading hour.

Key words: Children's Literature, the process of gaining a reading culture, children's books, Turkish and class teachers.

* Bu araştırmanın bir bölümü, Ürgüp-Göreme, 2-4 Temmuz 2009 tarihinde, II.Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**Yrd.Doç.Dr. Hülya YAZICI OKUYAN, MAKÜ, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü,

hokuyan@mehmetakif.edu.tr

Giriş

Genel tanımıyla çocuk edebiyatı (yazını), 2-14 yaşları arasında çocukluk çağında bulunan kimselerin duygu, düş ve düşüncelerine seslenen, sözlü ve yazılı bütün yapıtları kapsar (Oğuzkan, 2000). Bu edebiyatı yetişkinler için oluşturulan edebiyattan ayıran en belirgin sınır, hedef kitlesinin özellikleridir; başka bir deyişle, çocuğun anlama koşulları, dil düzeyi, eğitim gereksinimi, dünya ile olan ilişkisi çocuk edebiyatının belirleyici etkenleridir (Dilidüzgün, 2003). Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan çocukluk döneminde, çocuğa görelilik ilkesinden yola çıkılarak hazırlanan çocuk kitapları, çocukların dilsel, bilişsel ve kişilik gelişimini de olumlu anlamda destekler.

Çocuğa görelilik, çocukların içinde buldukları dönem özelliklerini göz önünde bulundurmaya, onların yaşla beraber değişen ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini tanıyıp hazırlanacak kitabı bunlarla örtüştürmeyi zorunlu kılar. Buna karşın çocuksuluk, çocuğu içinde bulunduğu gelişim durumuna göre değerlendirmekten çok, onu yazarın kafasındaki dünyaya sokmayı amaçlar. Bu görüş doğrultusunda hazırlanan ve çocuğu gerçeklerden uzak bir dünyada eğlendirmeyi amaçlayan bu kitaplar tek yönlü olduğundan çocuğun dünyaya bakışını geliştirememekte; onun sorunlarına ve dünyasına ışık tutamamakta (Aslan, 2006, 2008) ve onda yeni ufuklar açıp düşgücünü zenginleştirmede yetersiz kalmaktadır (Dilidüzgün, 1996). Bununla beraber Sever (2008), çocuksuluğu “dilince acemice kullanımı”, daha doğrusu “anlatımda ilkelik” olarak da tanımlar. Ona göre çağdaş çocuk edebiyatının önündeki en büyük engellerden biri çocuksu ve güdümlü yayınlardır.

Çocuğun dilsel beğenilerini anadilinin anlatım olanaklarıyla eğitime anlayışından uzak çocuksu yayınlar ile çocuğu bir yetişkinin kendince oluşturduğu doğrulara bağımlı kılmak isteyen güdümlü yayınlar; çocuklarda kitap ve edebiyat adına yanlış kanıların oluşmasına, zamanla, çocuğun okuma isteğinin körelmesine, sonuçta çocukla kitap arasında engellerin oluşmasına yol açabilir. Bu nedenle, özellikle çocuğun dil ve anlam evrenine uygun olmayan, yapay ve çocuksu bir biçimin kullanıldığı kitaplar, anadili sevgisinin ve bilincinin gelişimini engelleyici bir etken olarak görülmelidir (Sever, 2008). Çünkü kitap, günümüzde kitle iletişim araçlarının kullanımının artışı ve yaygınlığına karşın, çağdaş insanın yetiştirilmesindeki en önemli araçlardan biri olma özelliğini korumaktadır.

Çocuğa göre hazırlanmış nitelikli çocuk kitapları okulöncesi dönemden başlayarak çocukları resmin estetik diliyle tanıştıran ve onlara anadilinin güzelliğini duyumsatan ilk araçlardır. İlköğretim sürecinde de anadilinin yapısının, kurallarının ve anlatım olanaklarının çocuklara sezdirilmesinde ve kavratılmasında çocuk kitapları başat bir sorumluluk üstlenir (Sever, 2004). Şirin (1998) de özellikle okulöncesi dönemden başlayarak kitapla tanışan çocukların, kitabın içindeki zengin dünyayı ve bilgileri keşfettikçe, kitabın çocuğun yaşantısında vazgeçilmez bir öge haline geleceğini belirtir.

Görüldüğü gibi, çocuğun gelişiminde önemli bir işlevi olan çocuk edebiyatı ürünleri; sorgulayan, tartışan, eleştiren (Sever ve Aslan, 2008) bilime, sanata saygı duyan, duygu ve düşünce boyutlarıyla dengeli, okuma kültürü edinmiş duyarlı bireylerin yetiştirilmesi sürecinde etkili birer uyaran olmalıdır.

Çocuk ve edebiyat ilişkisi bağlamında çocuk kitaplarının dayanması gereken ilkeler aşağıda verilmiştir (Sever, 2008):

Kitaplarda, çocuğun kendine özgü içtenliğiyle anlatım dilinin doğallığı buluşturulmalıdır.

Kitaplarda çocukların kavramsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir anlatım yeğlenmeli, çocuklara Türkçemizin anlatım olanakları ve kuralları sezdirilmelidir.

Kitaplardaki resimler, çocukların beğeni ve algılama düzeyine uygun olmalı, metnin iletisine görsel bir zenginlik katmalı; estetik nitelikleriyle de görsel algılarını geliştirici bir özellik taşımalıdır. Kahramanların fiziksel portreleri, metinde yansıtılan kişilik özelliklerine uygun bir biçimde çizilmeli; resimler kahramanların başat özelliklerini (şişman, zayıf, uzun saçlı, kısa boylu, sinirli, uysal vb), yaşadıkları ruhsal durumları, geçirdikleri fiziksel değişimleri çocuklara duyumsatabilmelidir.

Kitaplar, çocuğun yaşına, ilgi ve gereksinmelerine uygun olarak insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağlamalı, her seyden önemlisi de çocuk ile yaşam arasında güçlü bir bağ oluşturmalıdır. Özellikle, çocuğun kendini özgürce gerçekleştirebilmesine (düşünmesine, düşlemesine, gülmesine, eğlenmesine, imge üretmesine vb) olanak sağlayacak yaşam durumları, dilin anlatım ustalığıyla kurgulanarak çocuklara sunulmalıdır.

Kitaplarda yazar tarafından kurgulanan gerçeklik, çocuklar tarafından, okuma eylemi sonrası kendi gerçekliklerine dönüştürülebilmeli; başka bir söyleyişle, yazarın paylaşmak istedikleri, çocukların, yaşam-anlam gerçeğinden kopuk olmamalıdır.

Kitaplar, çocukları okumaya isteklendirecek bir tasarım anlayışını yansıtmalı, çocuklar kendileri için üretilen bir araca verilen önemi, gösterilen saygıyı, kitabın dış yapı (biçimsel) özellikleriyle bütünleşmiş olan tasarım özeninden anlayabilmelidir.

Kitaplarda, yaşamın bir gerçeği olduğu düşüncesiyle, şiddet olgusuna da yer verilebilir. Ancak, olay kurgusunda, çocukların yaş ve gelişim özellikleri de göz önünde bulundurularak, yer verilen şiddet öğeleri, çocukları şiddete karşı neler yapılması gerektiği noktasında duyarlı kılmalı, onlarda şiddet ve kaba güce karşı bir anlayış oluşturabilmelidir. Özellikle, çocuklara demokratik yaşamın önemi ile bireysel ve toplumsal ilişkilerdeki sorunların çözümünde en etkili yöntemin "iletişim" olduğu gerçeği sezdirilmelidir.

Çocuk edebiyatının temel sorumluluğu, çocuklara dilin ve resmin olanaklarıyla kurgulanmış yeni yaşantılar sunmak olmalı, sunulan yaşantılardan çıkarsamalar yapma sorumluluğu ise çocuğa bırakılmalıdır.

Yukarıda verilen temel ilkelere dayalı olarak hazırlanan çocuk kitapları, çocuğun anadilini öğrenme sürecinde etkili bir araç niteliğindedir. Çocuk kitaplarının bu önemli işlevi yerine getirebilmesi, onların birtakım yapısal ve eğitsel özelliklerle de donatılmış olmasını gerekli kılar.

Göktürk (1989)'e göre, günümüzde okuryazarlık denilen şey, her bireyin kazanması gereken bir beceridir; ama bu beceri, kazanılıp rafa kaldırılmak için değil, yaratıcı, araştırmacı, eleştirici düşünceye varmak içindir. Bunun da yolu kitaplardan geçer. Yazar, bir toplumun esenliğinde en belirleyici etkenin, okuyan yurttaş sayısı olduğunun ve her yüzyılda olduğu gibi bugün de, aydınlanma yolunda, okumanın yerini tutacak bir seçeneğin daha bulunmadığının altını çizer. Çocuk edebiyatı yapıtlarının en temel işlevlerinden biri de çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır. Çocuğun okuma kültürü edinme süreci ardışık bir süreçtir ve birbirine bağımlı ve birbirini bütünleyen becerilerin kazanılmasını gerekli kılar. Okuma becerisinin basamaklarından çıkmaya başlayan bir öğrenci hem öğretici metinlerin bilgilendirici kaynağından hem de yazınsal metinlerin çok yönlü anlamsal dünyasından yararlanma olanağına kavuşur (Sever, 2008). Kavcar (1999) da öğrenciye dil bilinci ve okuma zevki kazandırmak için okutma işine öncelikle öğrencilerin zevk alabileceği metinlerle başlamak gerektiğini belirtir. Bu bağlamda, okuma alışkanlığını kazandırmanın temel aracı niteliğinde olan çocuk kitaplarının seçilmesi ve çocuklarla buluşturulmasında, anne-babalara ve özellikle öğretmenlere önemli sorumluluklar düşmektedir.

Araştırmanın Amacı

Burdur'da 2006–2007 eğitim-öğretim döneminde, İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından başlatılan ve Nisan 2008'de "Burdur Okuyor" projesiyle bütünleşen "Okuyan Okullar Projesi" kapsamında ilk ders saatinin ilk yirmi dakikası "okuma saati" olarak değerlendirilmektedir. Gelişim dönemi açısından benzerlik gösteren 5. ve 6. sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanmış kitapların, dış yapı, iç yapı ve eğitsel özellikleri birbirine yakındır (Sever, 2007). Bu araştırmanın amacı, Burdur ili merkez ilköğretim okulları 5. ve 6. sınıflarında, Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin okuma saatlerinde kullandıkları çocuk edebiyatı ürünlerini seçme ölçütlerini belirlemektir. Böylece araştırmada, hem sınıf öğretmenlerinin hem de Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine yer verilmiştir. Bu bağlamda, öğretmenlerin görüşlerinin alan ve mezun oldukları okul türüne göre yansıtılması araştırmanın alt amaçları olarak belirlenmiş ve öğretmen görüşleri bu çerçevede içerisinde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Bu araştırmada, Burdur ili merkez ilköğretim okulları 5. ve 6. sınıflarında, öğretmenlerin okuma saatlerinde kullandıkları çocuk edebiyatı ürünlerinin seçilme ölçütlerine yönelik görüşlerinin belirlenmesi amacıyla betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın verileri, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında, Burdur merkez ilköğretim okullarında görev yapan 5. sınıf öğretmenleri ile 6. sınıf Türkçe öğretmenlerinden elde edilmiştir. Burdur merkezinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı toplam 23 ilköğretim okulu vardır. Bu okullarda ilköğretim 5. sınıfları okutan 40 sınıf öğretmenin ve 6. Sınıf Türkçe derslerini yürüten 30 Türkçe öğretmenin tamamına ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenleri tarafından yanıtlanan dört anket, yanlış işaretleme nedeniyle araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu; 32'si kadın, 34'ü erkek toplam 66 öğretmenden oluşmaktadır. Bu öğretmenlerin 36'sı sınıf öğretmeni, 30'u Türkçe öğretmenidir. Çalışma grubunun cinsiyet, alan ve mezun oldukları okullara göre dağılımı Çizelge 1'de verilmiştir:

Çizelge 1. Çalışma Grubunun Cinsiyet, Alan ve Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Dağılımı

OKUL	ALAN			
	Sınıf	Türkçe	Toplam	
Eğitim Fakültesi	Kadın	4	23	27
		14,8%	85,2%	100,0%
	Erkek	44,4%	82,1%	73,0%
		5	5	10
	Toplam	50,0%	50,0%	100,0%
		55,6%	17,9%	27,0%
	Kadın	9	28	37
		24,3%	75,7%	100,0%
	Erkek	100,0%	100,0%	100,0%
		5	0	5
Toplam	100,0%	0%	100,0%	
	18,5%	0%	17,2%	
Kadın	22	2	24	
	91,7%	8,3%	100,0%	
Erkek	81,5%	100,0%	82,8%	
	27	2	29	
Toplam	93,1%	6,9%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	

Veri Toplama Aracı

Araştırmada elde edilen veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan anket (sormaca) ile toplanmıştır. Anketin I. bölümünde öğretmenlere ilişkin kişisel bilgiler; II. bölümünde ise kitap seçim ölçütleri yer almıştır. Kitap seçim ölçütleri; “dış yapı”, “iç yapı” ve “eğitsel özellikler” olarak üç başlık biçiminde gruplandırılmıştır. Ankette her bir maddeye ilişkin değerlendirme; “Evet”, “Kısmen”, “Hayır” biçiminde yapılmıştır. Anket maddeleri hazırlanırken ilgili alanyazın (Sever, 2008; Şirin,1998; Oğuzkan,2000; 1998; Dilidüzgün, 1996; Alpay ve Anhegger 1975; Neydim, 2003; Tucker,1991; Lukens, 2007) taranmış ve uzman görüşüne başvurulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan ankettten elde edilen verilerin frekans (f) ve yüzde (%) lerine bakılmış; verilerin analizinde SPSS-16 paket programı kullanılmıştır.

Bulgular

Çocuk Kitaplarının Dış Yapı Ölçütlerine İlişkin Bulgular

Kitapların dış yapı ölçütleri toplam 13 madde ile değerlendirilmiştir. Çalışma grubunda yer alan 66 öğretmenin dış yapı ölçütlerine ilişkin değerlendirmeleri Çizelge 2’de sunulmuştur.

Çizelge 2. Dış Yapı Ölçütlerine İlişkin Öğretmen Değerlendirmeleri

No	Maddeler	Evet		Kısmen		Hayır	
		f	%	f	%	f	%
1.	Kitaplarda nitelikli kâğıdın kullanılmış olmasına dikkat ederim.	50	75,8	15	22,7	1	1,5
2.	Kitapların cildinin sağlam olmasına dikkat ederim.	58	87,9	8	12,1	-	-
3.	Kitaplarda sayfaların normal aralıklı satırlardan oluşmasına dikkat ederim.	60	90,9	5	7,6	1	1,5
4.	Kitaplarda sayfa kenarlarında boşlukların olmasına dikkat ederim.	23	34,8	27	40,9	16	24,2
5.	Kitapların büyüklüğünün kitaplık düzenlemesine uygun olmasına dikkat ederim.	34	51,5	27	40,9	5	7,6
6.	Resimli kitaplarda, sayfalarda resim-yazı uyumunun sağlanmış olmasına dikkat ederim	55	83,3	9	13,6	2	3,0
7.	Kitapları belirlerken kitapta kullanılan resimlerin estetik değerine dikkat ederim.	38	57,6	23	34,8	5	7,6

8.	Kitaplarda kullanılan resimlerin konuya uygun olmasına dikkat ederim.	63	95,5	2	3,0	1	1,5
9.	Kitapların sayfalarının kolayca açılabilir olmasına dikkat ederim.	51	77,3	14	21,2	1	1,5
10.	Kitapların okuma saatinde bitirilebilecek nitelikte olmasına dikkat ederim.	23	34,8	23	34,8	20	30,3
11.	Kitapların dörtte üçünün yazı, dörtte birinin resim olmasına dikkat ederim.	26	39,4	25	37,9	15	22,7
12.	Kitapların sayfalarının okuma kolaylığı sağlamak amacıyla tek sütundan oluşmasına dikkat ederim.	37	56,1	22	33,3	7	10,6
13.	Kitaplarda kullanılan resimlerin görsel okumaya uygun olmasına dikkat ederim.	55	83,3	11	16,7	-	-

Çizelge 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin dış yapı ölçütlerine ilişkin olumlu görüşlerinin düşük olduğu görülmektedir. Kitap seçiminde, öğretmenlerin yarısı (%51,5) kitapların büyüklüğüne dikkat ederken, %34,8'i kitaplarda sayfa kenarlarında boşluklar bulunmasına, % 83,3'ü resimli kitaplarda sayfalarda resim-yazı uyumunun sağlanmış olmasına ve %56,1 'i kitapların sayfalarının okuma kolaylığı sağlamak amacıyla tek sütundan oluşmasına dikkat etmektedir. Kitaplarda kullanılan resimlerin niteliğine yönelik hazırlanmış maddelerde; öğretmenlerin %57,6'sı kitapları belirlerken kitapta kullanılan resimlerin estetik değerine dikkat ettiğini; %39,4'ü ise, kitapların dörtte üçünün yazı, dörtte birinin resim olmasına dikkat ettiğini belirtmiştir. Öğretmenlerin dikkate almadığı özelliklerde ise ilk sırayı (%30,3); "kitapların okuma saatlerinde bitecek uzunlukta olmasına dikkat etme" maddesi almaktadır.

Çocuk Kitaplarının İç Yapı Ölçütlerine İlişkin Bulgular

13 madde ile değerlendirilen iç yapı ölçütlerine ilişkin öğretmen değerlendirmeleri Çizelge 3'te verilmiştir.

Çizelge 3. İç Yapı Ölçütlerine İlişkin Öğretmen Değerlendirmeleri

No	Maddeler	Evet		Kısmen		Hayır	
		f	%	f	%	f	%
1.	Kitapların izleğinin (temasının) çocuğu belli bir ideolojik güdümlülüğe yöneltmemesine dikkat ederim.	54	81,8	8	12,1	4	6,1
2.	Kitapların izleğinin demokratik yaşam bilincini oluşturmaya yönelik olmasına dikkat ederim.	61	92,4	5	7,6	-	-
3.	Kitapların izleğinin ulusal ve evrensel değerleri yansıtmalarına dikkat ederim.	63	95,5	3	4,5	-	-
4.	Kitapların konusunun öğrencilerin yaşam	61	92,4	5	7,6		

	becerilerini geliştirmeye yönelik olmasına dikkat ederim.					-	-
5.	Kitaplardaki baş kişinin (kahramanın) sorunlarını demokratik yollarla çözüyor olmasına dikkat ederim.	57	86,4	9	13,6	-	-
6.	Kitaplardaki kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin belirgin bir biçimde çizilmiş olmasına dikkat ederim.	29	43,9	37	56,1	-	-
7.	Kitaplardaki olayların anlatım sırasının kendi içinde tutarlı olmasına (giriş, gelişme, sonuç) dikkat ederim.	60	90,9	6	9,1	-	-
8.	Kitaplarda kullanılan dilin Türkçenin zengin anlatım olanaklarını yansıtıyor olmasına dikkat ederim.	65	98,5	1	1,5	-	-
9.	Kitaplarda sözcük, tümce ve anlam düzeyinde anlatım bozukluğu bulunmamasına dikkat ederim.	61	92,4	4	6,1	1	1,5
10.	Çocuk kitaplardaki anlatımda, kısa ve yalın tümcelerin kullanılmış olmasına dikkat ederim.	55	83,3	11	16,7	-	-
11.	Öğrencilerin sözcük dağarcıklarını geliştirmek için kitaplarda yeni sözcüklerin kullanılmış olmasına dikkat ederim.	39	59,1	23	34,8	4	6,1
12.	Kitapların anlatımının açık ve anlaşılır olmasına dikkat ederim.	61	92,4	5	7,6	-	-
13.	Kitaplarda anlatılan olayların gereksiz ayrıntılardan arındırılmış olmasına dikkat ederim.	55	83,3	10	15,2	1	1,5

Çizelge 3'te de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmenlerin kitap seçerken iç yapı özelliklerine, daha çok önem verdikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin %81,8'i kitapların çocuğu belli bir ideolojik güdümlülüğe yöneltmemesine; %92,4'ü kitapların izleğininin demokratik yaşam bilincini oluşturmaya yönelik olmasına; %95,5'i kitaplarda yer alan izleklerin ulusal ve evrensel değerleri yansıtmasına ve %98,5'i ise kitapların dil ve anlatım özelliklerine dikkat ettiğini belirtmiştir. Bununla beraber, öğretmenlerin kitap seçiminde kitaplardaki kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin belirgin bir biçimde çizilmiş olmasına (%43,9) ve öğrencilerin sözcük dağarcıklarını geliştirmek için kitaplarda yeni sözcüklerin kullanılmış olmasına (%59,1) daha az dikkat ettikleri görülmüştür.

Eğitsel Ölçütlere İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin 13 maddede değerlendirilen eğitsel ölçütlere ilişkin görüşleri Çizelge 4.'te verilmiştir.

Çizelge 4. Eğitsel Ölçütlere İlişkin Öğretmen Değerlendirmeleri

No	Maddeler	Evet		Kısmen		Hayır	
		f	%	f	%	f	%
1.	Kitapların içeriğinin okulda izlenen programları desteklemesine dikkat ederim.	47	71,2	17	25,8	2	3,0
2.	Kitaplarda işlenen konunun öğrencilere doğa ve hayvan sevgisini kazandırmaya yönelik olmasına dikkat ederim.	57	86,4	9	13,6	-	-
3.	Kitaplarda işlenen konunun öğrencilerde çevre duyarlılığı geliştirmesine dikkat ederim.	58	87,9	8	12,1	-	-
4.	Kitaplardaki iletinin örtük olmasına dikkat ederim.	29	43,9	28	42,4	9	13,6
5.	Kitapların çocuğun dilsel becerilerini geliştirmesine dikkat ederim.	62	93,9	4	6,1	-	-
6.	Kitapların çocuğu kaderciliğe sürüklememesine dikkat ederim.	57	86,4	7	10,6	2	3,0
7.	Kitapların önyargılardan arındırılmış olmasına dikkat ederim.	62	93,9	4	6,1	-	-
8.	Kitapların çocuğun eleştiri yeteneğini geliştirmesine dikkat ederim.	64	97,0	2	3,0	-	-
9.	Kitapların evrensel ahlak kurallarına uygun olmasına dikkat ederim.	61	92,4	5	7,6	-	-
10.	Kitapların eğlenceli konular içermesine dikkat ederim.	55	83,3	10	15,2	1	1,5
11.	Kitapların farklı yaşam biçimlerini yansıtıyor olmasına dikkat ederim.	57	86,4	8	12,1	1	1,5
12.	Kitaplarda anlatılan olaylarda, toplumda kadına ve erkeğe aynı değer ve anlamın yüklenmiş olmasına dikkat ederim.	60	90,9	6	9,1	-	-
13.	Kitaplarda siyasal ve dinsel telkinlerin bulunmamasına dikkat ederim.	59	89,4	7	10,6	-	-

Çizelge 4.'ün de yansıttığı gibi, kitap seçiminde eğitsel özelliklere ilişkin maddelerin neredeyse bütününe – dış yapı ve iç yapı ölçütlerine yönelik değerlendirmeler göz önünde bulundurulduğunda - öğretmenlerin daha çok dikkat ettiği görülmektedir. Yalnız, kitaplardaki iletinin örtük olmasına yönelik hazırlanmış olan maddeye öğretmenlerin %43,9'u olumlu görüş bildirirken, % 42,4'ü "kısmen", %13,6'sı ise "hayır" yönünde görüş bildirmiştir.

Öğretmenlerin Alana ve Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Dış Yapı Ölçütlerine İlişkin Değerlendirmelerini Yansıtan Bulgular

Çizelge 5. Öğretmenlerin Alana ve Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Dış Yapı Ölçütlerine İlişkin Değerlendirmeleri

No	Maddeler	Alan	Okul	Evet		Kısmen		Hayır	
				f	%	f	%	f	%
1.	Kitaplarda nitelikli kâğıdın kullanılmış olmasına dikkat ederim.	Sınıf Öğr.	Eğt	6	66,7	3	33,3	-	-
			Fak	20	74,1	7	25,9	-	-
		Türkçe Öğr.	Ens	22	78,6	5	17,9	1	3,6
			Fak	2	100,0	-	-	-	-
		Sınıf Öğr.	Eğt	8	88,9	1	11,1	-	-
			Fak	23	85,2	4	14,8	-	-
2.	Kitapların cildinin sağlam olmasına dikkat ederim.	Sınıf Öğr.	Eğt	25	89,3	3	10,7	-	-
			Fak	2	100,0	-	-	-	-
		Türkçe Öğr.	Ens	8	88,9	1	11,1	-	-
			Fak	25	89,3	3	10,7	-	-
		Sınıf Öğr.	Eğt	2	100,0	-	-	-	-
			Fak	8	88,9	1	11,1	-	-
3.	Kitaplarda sayfaların normal aralıklı satırlardan oluşmasına dikkat ederim.	Sınıf Öğr.	Eğt	25	92,6	2	7,4	-	-
			Fak	25	89,3	3	10,7	-	-
		Türkçe Öğr.	Eğt	2	100,0	-	-	-	-
			Fak	2	22,2	4	44,4	3	33,
		Sınıf Öğr.	Eğt	10	37,0	12	44,4	5	18,
			Fak	9	18,5	11	39,3	8	28,
4.	Kitaplarda sayfa kenarlarında boşluklar bulunmasına dikkat ederim.	Sınıf Öğr.	Eğt	2	100,0	-	-	-	-
			Fak	1	11,1	7	77,8	1	11,
		Türkçe Öğr.	Ens	2	22,2	4	44,4	3	33,
			Fak	10	37,0	12	44,4	5	18,
		Sınıf Öğr.	Eğt	9	18,5	11	39,3	8	28,
			Fak	2	100,0	-	-	-	-
Türkçe Öğr.	Eğt	1	11,1	7	77,8	1	11,		
	Fak	2	22,2	4	44,4	3	33,		

5.	Kitapların büyüklüğünün kitaplık düzenlemesine uygun olmasına dikkat ederim.	Öğr.	Fak						1		
			Eğt	16	59,3	9	33,3	2	7,4		
		Türkçe Öğr.	Eğt	15	53,6	11	39,3	2	7,1		
			Fak								
			Eğt	2	100,0	-	-	-	-		
			Ens								
			Sınıf Öğr.	Eğt	8	88,9	1	11,1	-	-	
			Fak								
		6.	Resimli kitaplarda, sayfalarda resim-yazı uyumunun sağlanmış olmasına dikkat ederim	Öğr.	Fak						
					Eğt	22	81,5	4	14,8	1	3,7
Türkçe Öğr.	Eğt			23	82,1	4	14,3	1	3,6		
	Fak										
	Eğt			2	100,0	-	-	-	-		
	Ens										
	Sınıf Öğr.			Eğt	3	33,3	5	55,6	1	11,	
	Fak										
7.	Kitapları belirlerken kitapta kullanılan resimlerin estetik değerine dikkat ederim.			Öğr.	Fak						1
					Eğt	12	44,4	12	44,4	3	11,
		Türkçe Öğr.	Ens							1	
			Eğt	21	75,0	6	21,4	1	3,6		
			Fak								
			Eğt	2	100,0	-	-	-	-		
			Ens								
			Sınıf Öğr.	Eğt	9	100,0	-	-	-	-	
		8.	Kitaplarda kullanılan resimlerin konuya uygun olmasına dikkat ederim.	Öğr.	Fak						
					Eğt	25	92,6	1	3,7	1	3,7
Türkçe Öğr.	Ens										
	Eğt			27	96,4	1	3,6	-	-		
	Fak										
	Eğt			2	100,0	-	-	-	-		
	Ens										
	Sınıf Öğr.			Eğt	8	88,9	-	-	1	11,	
9.	Kitapların sayfalarının kolayca açılabilir olmasına dikkat ederim.			Öğr.	Fak						1
					Eğt	23	85,2	4	14,8	-	-
		Türkçe Öğr.	Ens								
			Eğt	19	67,9	9	32,1	-	-		
			Fak								
			Eğt	1	50,0	1	50,0	-	-		
			Ens								
			Sınıf Öğr.	Eğt	1	11,1	6	66,7	2	22,	

10. Kitapların okuma saatinde bitirilebilecek nitelikte olmasına dikkat ederim.	Öğr.	Fak							2
		Eğt	9	33,3	6	22,2	12	44,	
		Ens							4
	Türkçe Öğr.	Eğt	13	46,4	9	32,1	6	21,	
		Fak							4
		Eğt	-	-	2	100,0	-	-	
	Ens	Eğt	2	22,2	5	55,6	2	22,	
		Fak							2
		Eğt	8	29,6	12	44,4	7	25,	
	11. Kitapların dörtte üçünün yazı, dörtte birinin resim olmasına dikkat ederim.	Öğr.	Fak						
Eğt			14	50,0	8	28,6	6	21,	
Ens									4
Türkçe Öğr.		Eğt	2	100,0	-	-	-	-	
		Fak							
		Eğt	4	44,4	5	55,6	-	-	
Ens		Eğt	12	44,4	10	37,0	5	18,	
		Fak							5
		Eğt	19	67,9	7	25,0	2	7,1	
12. Kitapların sayfalarının okuma kolaylığı sağlamak amacıyla tek sütundan oluşmasına dikkat ederim.		Öğr.	Fak						
	Eğt		2	7,1	-	-	-	-	
	Ens								
	Türkçe Öğr.	Eğt	8	88,9	1	11,1	-	-	
		Fak							
		Eğt	22	81,5	5	18,5	-	-	
	Ens	Eğt	23	82,1	5	17,9	-	-	
		Fak							
		Eğt	2	100,0	-	-	-	-	
	Ens	Eğt							
Fak									
Eğt									

Araştırmaya katılan öğretmenlerin alanlarına ve mezun oldukları okul türüne göre dış yapı ölçütlerine yönelik hazırlanmış maddelere verdikleri yanıtlar, Çizelge 5'te de görüldüğü gibi benzerlikler göstermektedir. Hem sınıf öğretmenlerinin hem de Türkçe öğretmenlerinin kitap seçerken, mezun oldukları okul türü ne olursa olsun, kitapların sayfa düzenini (madde 4, 6, 12) ve boyutlarını (madde 5) daha az göz önünde bulundurdıkları görülmüştür. Bununla beraber Türkçe öğretmenlerinin kitapta kullanılan resimlerin estetik değerine (madde 7) ve resim-yazı oranına (madde 11) sınıf öğretmenlerine göre daha fazla dikkat ettikleri belirlenmiştir.

Öğretmenlerin Alana ve Mezun Oldukları Okul Türüne Göre İç Yapı Ölçütlerine İlişkin Değerlendirmelerini Yansıtan Bulgular

Çizelge 6. Öğretmenlerin Alana ve Mezun Oldukları Okul Türüne Göre İç Yapı Ölçütlerine İlişkin Değerlendirmeleri

No	Maddeler	Alan	Okul	Evet		Kısmen		Hayır	
				f	%	f	%	f	%
1.	Kitapların izleğinin çocuğu belli bir ideolojik güdümlülüğe yönelmemesine dikkat ederim.	Sınıf Öğr.	Eğt	9	100,0	-	-	-	-
			Fak						
			Eğt	17	63,0	7	25,9	3	11,1
			Ens						1
			Eğt	26	92,9	1	3,6	1	3,6
2.	Kitapların izleğinin demokratik yaşam bilincini oluşturmaya yönelik olmasına dikkat ederim.	Türkçe Öğr.	Fak						
			Eğt	2	100,0	-	-	-	-
			Ens						
			Eğt	9	100,0	-	-	-	-
			Fak						
3.	Kitapların izleğinin ulusal ve evrensel değerleri yansıtmamasına dikkat ederim.	Sınıf Öğr.	Eğt	23	85,2	4	14,8	-	-
			Ens						
			Eğt	27	96,4	1	3,6	-	-
			Fak						
			Eğt	2	100,0	-	-	-	-
4.	Kitapların konusunun öğrencilerin yaşam becerilerini geliştirmeye yönelik olmasına dikkat ederim.	Türkçe Öğr.	Ens						
			Eğt	8	88,9	1	11,1	-	-
			Fak						
			Eğt	26	96,3	1	3,7	-	-
			Ens						
4.	Kitapların konusunun öğrencilerin yaşam becerilerini geliştirmeye yönelik olmasına dikkat ederim.	Türkçe Öğr.	Eğt	27	96,4	1	3,6	-	-
			Fak						
			Eğt	2	100,0	-	-	-	-
			Ens						
			Eğt	8	88,9	1	11,1	-	-
4.	Kitapların konusunun öğrencilerin yaşam becerilerini geliştirmeye yönelik olmasına dikkat ederim.	Sınıf Öğr.	Fak						
			Eğt	23	85,2	4	14,8	-	-
			Ens						
			Eğt	28	100,0	-	-	-	-
			Fak						
4.	Kitapların konusunun öğrencilerin yaşam becerilerini geliştirmeye yönelik olmasına dikkat ederim.	Sınıf Öğr.	Eğt	2	100,0	-	-	-	-
			Ens						

		Sınıf	Eğt	7	77,8	2	22,2	-	-
5.	Kitaplarda, kahramanın sorunlarını demokratik yollarla çözüyor olmasına dikkat ederim.	Öğr.	Fak						
			Eğt	25	92,6	2	7,4	-	-
			Ens						
		Türkçe	Eğt	23	82,1	5	17,9	-	-
		Öğr.	Fak						
			Eğt	2	100,0	-	-	-	-
			Ens						
6.	Kitaplardaki kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin belirgin bir biçimde çizilmiş olmasına dikkat ederim.	Sınıf	Eğt	2	22,2	7	77,8	-	-
		Öğr.	Fak						
			Eğt	8	29,6	19	70,4	-	-
			Ens						
		Türkçe	Eğt	18	64,3	10	35,7	-	-
		Öğr.	Fak						
			Eğt	1	50,0	1	50,0	-	-
			Ens						
7.	Kitaplardaki olayların anlatım sırasının kendi içinde tutarlı olmasına (giriş, gelişme, sonuç) dikkat ederim.	Sınıf	Eğt	7	77,8	2	22,2	-	-
		Öğr.	Fak						
			Eğt	24	88,9	3	11,1	-	-
			Ens						
		Türkçe	Eğt	27	96,4	1	3,6	-	-
		Öğr.	Fak						
			Eğt	2	100,0	-	-	-	-
			Ens						
8.	Kitaplarda kullanılan dilin Türkçenin zengin anlatım olanaklarını yansıtır olmasına dikkat ederim.	Sınıf	Eğt	8	88,9	1	11,1	-	-
		Öğr.	Fak						
			Eğt	27	100,0	-	-	-	-
			Ens						
		Türkçe	Eğt	28	100,0	-	-	-	-
		Öğr.	Fak						
			Eğt	2	100,0	-	-	-	-
			Ens						
9.	Kitaplarda sözcük, tümce ve anlam düzeyinde anlatım bozukluğu bulunmamasına dikkat ederim.	Sınıf	Eğt	9	100,0				
		Öğr.	Fak						
			Eğt	26	96,3	1	3,7		
			Ens						
		Türkçe	Eğt	24	85,7	3	10,7	1	3,6
		Öğr.	Fak						
			Eğt	2	100,0	-	-	-	-
			Ens						

	Sınıf	Eğt	8	88,9	1	11,1	-	-
	Öğr.	Fak						
10.	Çocuk kitaplardaki anlatımda, kısa ve yalın tümcelerin kullanılmış olmasına dikkat ederim.	Eğt	21	77,8	6	22,2	-	-
		Ens						
	Türkçe	Eğt	24	85,7	4	14,3	-	-
	Öğr.	Fak						
		Eğt	2	100,0	-	-	-	-
		Ens						
	Sınıf	Eğt	1	11,1	7	77,8	1	11,
11.	Öğrencilerin sözcük dağarcıklarını geliştirmek için kitaplarda yeni sözcüklerin kullanılmış olmasına dikkat ederim.	Öğr.						1
		Fak						
		Eğt	15	55,6	10	37,0	2	7,4
		Ens						
	Türkçe	Eğt	23	82,1	4	14,3	1	3,6
	Öğr.	Fak						
		Eğt	2	100,0	-	-	-	-
		Ens						
	Sınıf	Eğt	6	66,7	3	33,3	-	-
12.	Kitapların anlatımının açık ve anlaşılır olmasına dikkat ederim.	Öğr.						
		Fak						
		Eğt	25	92,6	2	7,4	-	-
		Ens						
	Türkçe	Eğt	28	100,0	-	-	-	-
	Öğr.	Fak						
		Eğt	2	100,0	-	-	-	-
		Ens						
	Sınıf	Eğt	7	77,8	2	22,2	-	-
13.	Kitaplarda anlatılan olayların gereksiz ayrıntılar içermemesine dikkat ederim.	Öğr.						
		Fak						
		Eğt	25	92,6	2	7,4	-	-
		Ens						
	Türkçe	Eğt	22	78,6	5	17,9	1	3,6
	Öğr.	Fak						
		Eğt	1	50,0	1	50,0	-	-
		Ens						

Çizelge 6'da görüldüğü gibi, öğretmenlerin alanlarına ve mezun oldukları okul türüne göre iç yapı ölçütlerine yönelik maddeleri değerlendirmeleri birbirine yakın çıkmıştır. Öğretmenler neredeyse bütün ölçütlere olumlu görüş bildirmiştir. Ancak, daha önce iç yapı ölçütlerine ilişkin bulguların değerlendirilmesinde değinildiği gibi, " Kitaplardaki kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin belirgin bir biçimde çizilmiş olmasına dikkat ederim." maddesine, araştırmaya katılan eğitim fakültesi çıkışlı 9 sınıf öğretmeninden 2'si "evet", 7'si "kısmen" demiş; eğitim enstitüsü çıkışlı 27 sınıf öğretmeninden 8'i "evet" derken 19'u "kısmen" demiştir. Eğitim fakültesi çıkışlı 28 Türkçe

öğretmeninden 18'i aynı maddeye olumlu görüş belirtirken 10 öğretmen "kısmen" yanıtını vermiştir. Eğitim enstitüsü çıkışlı 2 Türkçe öğretmeninden 1'i "evet" 1'i "kısmen" yanıtını vererek görüş bildirmiştir. Görüldüğü üzere Türkçe öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre bu maddeye daha fazla dikkat ettikleri belirlenmiştir.

İç yapı ölçütlerinde dikkati çeken bir başka durum, öğretmenlerin neredeyse tamamının (eğitim fakültesi çıkışlı 1 öğretmen dışında), "Kitaplarda kullanılan dilin Türkçenin zengin anlatım olanaklarını yansıtıyor olmasına dikkat ederim." maddesine "evet" demiş olmasıdır. Ancak sınıf öğretmenlerinin bu görüşleri, "Öğrencilerin sözcük dağarcıklarını geliştirmek için kitaplarda yeni sözcüklerin kullanılmış olmasına dikkat ederim." maddesine verdikleri yanıtlarla çelişmektedir. 9 eğitim fakültesi çıkışlı sınıf öğretmeninden 1'i bu maddeye olumlu görüş bildirmiş diğerleri "kısmen" demiştir. Yine eğitim enstitüsü çıkışlı 27 sınıf öğretmeninden 15'i "evet" derken 10 öğretmen kısmen yanıtını vermiştir. Türkçe öğretmenlerinden yalnızca 4'ü "kısmen", 1'i "hayır" demiş; diğer Türkçe öğretmenleri bu maddeye olumlu görüş bildirmiştir. Birbirini bütünleyen iki maddeye Türkçe öğretmenlerinin vermiş oldukları yanıtlar tutarlılık gösterirken, sınıf öğretmenlerinin yanıtları arasında belirgin bir çelişki göze çarpmaktadır.

Öğretmenlerin Alana ve Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Eğitsel Ölçütlere İlişkin Değerlendirmelerini Yansıtan Bulgular

Çizelge 7. Öğretmenlerin Alana ve Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Eğitsel Ölçütlere İlişkin Değerlendirmeleri

No	Maddeler			Evet		Kısmen		Hayır		
		Alan	Okul	f	%	f	%	f	%	
1.	Kitapların içeriğinin okulda izlenen programları desteklemesine dikkat ederim.	Sınıf Öğr.	Eğt		5	55,6	3	33,3	1	11,
			Fak						1	
			Eğt		17	63,0	9	33,3	1	3,7
			Ens							
			Eğt		23	82,1	5	17,9	-	-
2.	Kitaplarda işlenen konunun öğrencilere doğa ve hayvan sevgisini kazandırmaya yönelik olmasına dikkat ederim.	Türkçe Öğr.	Fak							
			Eğt		2	100,0	-	-	-	-
			Ens							
			Eğt		7	77,8	2	22,2	-	-
			Fak							
		Sınıf Öğr.	Eğt		23	85,2	4	14,8	-	-
			Ens							
			Eğt		25	89,3	3	10,7	-	-
			Fak							
			Eğt		2	100,0	-	-	-	-

		Sınıf	Öğr.	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens								
3.	Kitaplarda işlenen konunun öğrencilerde çevre duyarlılığı geliştirmesine dikkat ederim.	Sınıf	Öğr.	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens								
					6	66,7	3	33,3	-	-	23	85,2	4	14,8	-	-	27	96,4	1	3,6	-	-		
					2	100,0	-	-	-	-	2	100,0	-	-	-	-	2	100,0	-	-	-	-		
					2	22,2	6	66,7	1	11,	13	48,1	11	40,7	3	11,	13	46,4	10	35,7	5	17,		
4.	Kitaplardaki iletinin örtük olmasına dikkat ederim.	Sınıf	Öğr.	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens								
					2	22,2	6	66,7	1	11,	13	48,1	11	40,7	3	11,	13	46,4	10	35,7	5	17,		
					1	50,0	1	50,0	-	-	1	50,0	1	50,0	-	-	1	50,0	1	50,0	-	-		
					9	100,0	-	-	-	--	24	88,9	3	11,1	-	-	27	96,4	1	3,6	-	-		
5.	Kitapların çocuğun dilsel becerilerini geliştirmesine dikkat ederim.	Sınıf	Öğr.	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens								
					9	100,0	-	-	-	--	24	88,9	3	11,1	-	-	27	96,4	1	3,6	-	-		
					2	100,0	-	-	-	-	2	100,0	-	-	-	-	2	100,0	-	-	-	-		
					8	88,9	1	11,1	8	88,9	1	11,1	23	85,2	3	11,1	1	3,7	25	89,3	2	7,1	1	3,6
6.	Kitapların çocuğu kaderciliğe sürüklememesine dikkat ederim.	Sınıf	Öğr.	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens								
					8	88,9	1	11,1	8	88,9	1	11,1	23	85,2	3	11,1	1	3,7	25	89,3	2	7,1	1	3,6
					1	50,0	1	50,0	-	-	1	50,0	1	50,0	-	-	1	50,0	1	50,0	-	-		
					9	100,0	-	-	-	-	9	100,0	-	-	-	-	9	100,0	-	-	-	-		
7.	Kitapların önyargılardan arındırılmış olmasına dikkat ederim.	Sınıf	Öğr.	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens								
					9	100,0	-	-	-	-	24	88,9	3	11,1	-	-	27	96,4	1	3,6	-	-		
					2	100,0	-	-	-	-	2	100,0	-	-	-	-	2	100,0	-	-	-	-		
					2	100,0	-	-	-	-	2	100,0	-	-	-	-	2	100,0	-	-	-	-		

		Sınıf	Ens	Eğt	Fak	Eğt	Ens	Fak	Eğt	Ens	Fak
13. Kitaplarda siyasal ve dinsel telkinlerin bulunmamasına dikkat ederim.	Öğr.	8	88,9	1	11,1	-	-	-	-	-	-
	Türkçe Öğr.	27	96,4	1	3,6	-	-				
								Eğt	1	50,0	1
	Ens	-	-	-	-	-					
							Fak	-	-	-	-

Öğretmenlerin alana ve mezun oldukları okul türüne göre eğitsel ölçütlere ilişkin değerlendirmeleri, Çizelge 7'nin yansıttığı gibi birbirine çok yakındır. Öğretmenler genel olarak eğitsel özelliklere yönelik maddelere olumlu görüş bildirmişlerdir. Yalnızca hem sınıf öğretmenlerinin hem de Türkçe öğretmenlerinin "Kitaplardaki iletinin örtük olmasına dikkat ederim." maddesine vermiş oldukları olumlu yanıtın (madde 4), diğer maddelerle karşılaştırıldığında oldukça düşük olduğu belirlenmiştir.

Tartışma

Burdur ili merkez ilköğretim okulları 5. ve 6. sınıflarında öğretmenlerin okuma saatlerinde kullandıkları çocuk edebiyatı ürünlerini seçme ölçütlerine ilişkin görüşlerinin öğretmenlerin alanlarına ve mezun oldukları okul türlerine göre ortaya konması ile sınırlı olan bu araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin okuma saatlerinde kullandıkları kitap seçiminde, özellikle iç yapı ve eğitsel özelliklere daha çok önem verdikleri belirlenmiştir. Bu durum, öğretmenlerin alan ve mezun oldukları okul türüne göre görüşlerinin değerlendirilmesinde de değişmemiştir. Çizelge 3'te ve çizelge 5'te görüldüğü gibi, öğretmenlerin, kitap seçerken özellikle kitapların boyutlarına, sayfa düzenine ve kitapta yer alan resimlere yeterince dikkat etmedikleri görülmüştür. Oysa, çocuk kitaplarının dış yapı özellikleri, çocukların görsel algılarının eğitilmeleri ve kitaba yönelmelerinde önemli sorumluluk üstlenir. Bu özellikler "büyüklük (boyutlar)", "kâğıt", "kapak / cilt", "sayfa düzeni", "harfler", ve "resimler" alt başlıklarında incelenir. Çocukların gelişim dönemleri göz önüne alınarak hazırlanan çocuk kitaplarının büyüklüğü, okulöncesi ve ilköğretim döneminde farklılıklar gösterir. Burada amaç, çocuğun değişen ilgi ve gereksinimlerine farklı boyutlardaki kitaplarla yanıt verebilmektir. İlköğretim süreciyle birlikte, kitapların boyutlarındaki çeşitlilik yerini, çocukların kitaplık oluşturmalarına, düzen alışkanlıklarına da katkı sağlayacak boyutlardaki kitaplara bırakmalı, kitap hacim ve ağırlık yönünden rahatlıkla taşınabilir olmalıdır (Sever, 2007; Oğuzkan 2000; Şirin 1998).

Araştırmada, öğretmenler tarafından çok fazla dikkate alınmadığı görülen sayfa düzeni (Çizelge 3), çocuk kitabında yer alan yazı, resim, rakam, fotoğraf, karikatür gibi öğelerin sayfaya yerleştirilme biçimidir. Bu bileşenler arasında yaratılan uyum, bir kitabın sayfa düzeninin niteliğini oluşturur. Sayfa kenarındaki boşluklar ve sayfaların tek sütundan oluşması çocuklarda okuma-izleme rahatlığı

yaratırken, resim ve metnin sayfaya göze hoş gelen bir tasarımla yerleştirilmesi çocukta estetik duyarlığın gelişmesine de katkı sağlayabilir.

Çizelge 5'te de yansıtıldığı gibi, Türkçe öğretmenlerinin çocuk kitabında kullanılan resimlerin estetik değerine ve resim-yazı oranına sınıf öğretmenlerine göre daha fazla dikkat ettikleri görülmüştür. Oysa, çocuk kitaplarının en temel öğelerinden olan resimlerin estetik değerinin, kitap seçiminde araştırmaya katılan tüm öğretmenler tarafından değerlendirmeye alınması beklenmektedir. Çünkü resimlerin okulöncesinden başlayarak ilköğretim çağındaki çocukların sanat eğitimi ve okuma kültürü edinme sürecine istenilen katkıyı sağlayabilmesi için hem teknik bakımdan hem de metni tamamlayan, metne görsel olarak yeni yorumlar katan özellikler taşıması gerekir. Çocuk kitaplarındaki resimlerin en temel işlevi çizgi ve renklerle çocukların duyu ve düşünce dünyalarını devindirmek, onların duyarlık eğitimlerine katkı sağlamaktır. Okulöncesinde, resimlerin kitaplardaki üçte ikilik oranı, ilköğretimin ilk yıllarından başlayarak yerini gittikçe resim –metin oranındaki dengeye; görsel öğeler de anlatımdaki sorumluluğunu, 9–10 yaş grubundaki çocuklara sunulan kitaplardan başlayarak gittikçe yazılı metne bırakmaktadır (Sever, 2006).

Çocukların metinlerle etkili iletişim kurarak okuma kültürü edinmeleri sürecinde, kitapların iç yapı özellikleri de çok önemlidir. Bir çocuk kitabının iç yapısını; “konu”, “izlek (tema)”, “plan”, “ileti”, “kahramanlar” ve “dil ve anlatım” özellikleri oluşturur. Daha önce de değinildiği gibi, araştırmaya katılan öğretmenler çocuk kitabı seçerken kitapların iç yapı özelliklerine dış yapı özelliklerine göre daha çok önem vermektedir (Çizelge 3). Bu durum, çocuk-kitap etkileşimine olumlu katkılar sağlayacağından sevindiricidir. Ancak öğretmenlerin, kitaplardaki kahramanların yazar tarafından ele alınıp işlenişine yönelik maddeye vermiş oldukları yanıt (madde 6), kitap seçiminde bu ölçütün çok da göz önüne alınmadığını göstermiştir. Oysa çocuk kitaplarında, çocukların yeni yaşantılar kazanmalarına olanak sağlayan en temel öğelerden biri de öykündükleri kahraman/kahramanlar ve onların nitelikleridir. Kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin abartıya kaçılmadan iyi geliştirilmiş olması, kahramanların öyküdeki olaylara yön veren etkin kişiliği çocukları kahraman/kahramanlarla özdeşim kurmaya yöneltir (Lukens, 2007; Sever, 2008). Yazar tarafından iyi geliştirilmemiş olan kahramanlar, kitapta anlatılan olayların da inandırıcılığını zayıflatır.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri çizelge 6'da görüldüğü gibi, kitaplarda öğrencilerin sözcük dağarcıklarını geliştirmek için yeni sözcüklerin kullanılmış olması ölçütüne (madde 11) beklenenin altında olumlu görüş bildirmiştir. Sınıf öğretmenlerinin bu görüşleri, “Kitaplarda kullanılan dilin Türkçenin zengin anlatım olanaklarını yansıtıyor olmasına dikkat ederim.” maddesine verdikleri yanıtlarla çelişmektedir. Bu durum sınıf öğretmenlerinin, çocuk kitaplarının çocuğun söz dağarcığına yeni sözcükler kazandırma sorumluluğunu, kitabın dil ve anlatım özelliklerinin dışında değerlendirdikleri biçiminde açıklanabilir. Ancak, araştırmanın başında da değinildiği gibi, çocuk kitaplarının temel işlevlerinden biri çocukta anadilini bilinci ve duyarlığı oluşturmaktır. Bu da çocuk gerçekliğine uygun hazırlanmış olan kitaplar aracılığıyla gerçekleşebilir. Çocuk kitapları, çocuğun anadilinin sözcük varlığını oluşturan sözcük, deyim, terim, kalıp sözler, kalıplaşmış sözler, atasözleri gibi

ögeleri çocuğa tanıtması ve dilinin zengin anlatım olanaklarını tanıtması bakımından önemlidir. Dilin sözcüklüğünü ve anlatım gücünün çocuk edebiyatı yapıtlarında yer almasında temel sorumluluk öncelikle çocuk kitabı yazarlarına düşmektedir. Bu kitapların seçilip çocukla buluşturulması sürecinde öğretmenlerin gerekli duyarlılığı göstermesi çocuğun dil gelişimi sürecine olumlu katkı sağlayacaktır.

Çizelge 4 ve çizelge 7'nin yansıttığı gibi, çocuk kitaplarının eğitsel ölçütleri, tüm öğretmenlerin en fazla görüş birliği içinde olduğu ölçütlerdir. Ama hem sınıf öğretmenlerinin hem de Türkçe öğretmenlerinin "Kitaplardaki iletinin örtük olmasına dikkat ederim." maddesine vermiş olduğu olumlu yanıt (madde 4), diğer maddelerle karşılaştırıldığında oldukça düşüktür. Bu durum, kitapların öğretici yanının öğretmenler tarafından daha çok dikkate alındığının bir göstergesidir. Oysaki yazınsal nitelikli çocuk kitaplarının temel amacı, çocuklara bir şeyler öğretmek değildir. Kitapta yer alan olaylar, durumlar ve kahramanlar aracılığıyla çocukların sezme, duyma, düşünme becerilerini geliştirmek ve onlarda yaşama karşı duyarlılık oluşturabilmektir. Bunu yaparken çocuk kitabı yazarları, kitaptaki iletiyi kesin bir yargıya dönüştürmemeli, iletiyi metnin dokusuna sindirmelidir. İletinin çocuk tarafından algılanmasında kitabın iç yapı ve eğitsel özellikleri kadar kitabın sayfa düzeninin ve kitapta kullanılan resimlerin de önemli rolü vardır. Çünkü, çocuk kitaplarının dış yapı ve iç yapı özellikleri birbirini bütünler niteliktedir. Bu niteliğin temel eğitim ilkeleriyle birleşmesi kitabı çocuk edebiyatı yapıtına dönüştürür.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin çocuk kitaplarını seçerken kitapların eğitsel boyutuna daha çok önem verdikleri, kitabı çocuk için bir çekim gücü haline dönüştüren dış yapı özelliklerini yeterince göz önünde bulundurmadıkları söylenebilir. Bu bağlamda, araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak şu öneriler sıralanabilir:

Öğretmenlere yönelik olarak, çocuğa göre hazırlanmış olan nitelikli çocuk yazını ürünlerinin tanıtılıp incelendiği uygulamalara yer verilen hizmetiçi eğitim programları düzenlenmeli ve bu eğitimin sürekliliği sağlanmalıdır.

Eğitim fakültelerinde çocuk edebiyatı öğretimi kuramsal yargıların uygulamalarla sınındığı çağdaş bir öğrenme-öğretme anlayışıyla yürütülmelidir. Bu yaklaşımın, öğretmen adaylarına alan bilgisi edinmeleri, meslek bilgilerini uygulamaları ve genel kültürlerini geliştirmeleri için ortam hazırlayacağı bilinmelidir.

Kaynaklar

Alpay, M. ve Anhegger, R.(1975). Çocuk edebiyatı ve çocuk kitapları. İstanbul:Tavilli Matbaası.

Aslan, C. (2006). "Yaşam Gerçekliğinin Sunuluşu Bakımından Rıfat Ilgaz'ın Çocuk Kitapları". Eğitim-Bilim-Toplum. 15 (4): 4-15.

Aslan, C. (2008). "Yaşam Gerçekliğinin Çocuklara İletilmesi Bakımından '100 Temel Eser'deki Öyküler Üzerine Bir Çözümleme" 4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, Cilt. 4-15.

Dilidüzgün, S.(1996). Çağdaş çocuk yazını. İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.

Dilidüzgün, S.(2003).İletişim odaklı Türkçe derslerinde çocuk kitapları. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Göktürk, A. (1989). Sözün ötesi. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Kavcar, C. (1999). Edebiyat ve eğitim. Ankara: Engin Yayıncılık.

Lukens, R. (2007). A Critical Handbook of Children's Literature. New York: Pearson.

Neydim, N. (2003). Çocuk edebiyatı. İstanbul:Bu Yayınevi.

Oğuzkan, F. (2000). Çocuk edebiyatı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sever, S. (2008). Çocuk ve edebiyat. İzmir: Tudem Yayıncılık.

Sever, S. (2007). Çocuk kitaplarında bulunması gereken temel özellikler. Güneş, Z. (Ed.), İlköğretimde çocuk edebiyatı (s.39-64). Eskişehir:Anadolu Üniversitesi yayınları.

Sever, S.(2006).Çocuk edebiyatı öğretimi nasıl olmalıdır. İkinci ulusal çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumu, 04-06 Ekim 2006 (s.41-56), Ankara: Ankara Üniversitesi.

Sever, S. (2004). Anadili ediniminde çocuk kitaplarının işlevi. Çoluk Çocuk Dergisi, 36, 14-15.

Sever, S.(2004). Anadili öğretiminin temel bir aracı: yazınsal nitelikli çocuk kitapları. Cumhuriyet'in 80. yılında disiplinlerarası bakışla Türkiye'de çocuk. Dördüncü ulusal çocuk kültürü kongresi, 15-17 Ekim 2003 (s.223-236),Ankara:Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Sever, S. ve Aslan, C. (2008) "Eleştirel Düşünme Becerisini Kazandırma Bağlamında Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının İşlevi Üzerine Bir Çözümleme" VI. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Türkiye'de Çocuk Yetiştirme, Yaklaşımlar, Yöntemler, Sorunlar, Çözümler. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi, 13-15 Ekim.

Şirin, M.(1998). Çocuk edebiyatı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Tucker, N. (1991). The child and the book. NY: Cambridge University Press.

Summary

In childhood period starting from early childhood to adolescence, children's books prepared according to the principle of "for children" support the child's linguistic, cognitive and personality development in a positive way. Quality children's books prepared for children overtake a significant role in giving the child a sense of mother tongue and getting him/her to comprehend the structure, rules and expression facilities in it.

One of the most fundamental functions of children literature is to implant children love and habit of reading. The process of child's gaining a culture of reading is sequential, and it requires the gaining of the skills which are supplemental and dependent on each other. Parents and especially teachers have important responsibilities to choose the children's books which will provide the child a habit of reading, and introduce them to the child.

This research presents the views of primary and Turkish Language teachers of 5th and 6th grades in the center of Burdur concerning the criteria in choosing the children's books to be read during the reading hour. To classify the teachers' views according to their area and graduation school is the research's sub-objective.

In the research where descriptive research method was used, a questionnaire which was developed by the writer was devised as a tool to gather data. There are personal details about teachers in the first part and the criteria to choose books in the second part. The criteria of choosing books were divided into three groups as "outer structure", "inner structure" and "educational properties". Frequency (f) and percentage (%) of the data obtained from the questionnaire were examined; in the analyses of them the package program SPSS-16 was used.

Result and Discussion

For the books in order to provide contributions which are suitable for the developmental aim of the child, an effective communication between the child and the book should be established first. The outer, inner and educational properties of the books are the fundamental aspects of the communication between the child and the book. In the process of introducing the books to the children, making them love the books and developing a reading habit in the child, this requires the teachers to know the criteria of choosing quality children's books which are produced just for children.

At the end of the research, it was seen that teachers give more importance to inner structure and educational properties of the books while choosing them for reading hour. This didn't change according to the teachers' area and graduation school. Teachers don't attach much importance to the size of the book, page structure and the illustrations presented in the book, but the content of the book

and its educational properties loom large more in choosing it. In this respect, it can be said that teachers give more importance to the content and educational function of a book rather than the visual outer properties which attracts the child and make the book a charm for him/her. However, the main aim of the literary children's books is not to teach them something. Instead, it is to develop sensitivity to life and to improve their perception, hearing and thinking skills by means of the situations and characters in a book. While doing this, writers of children's book should not convert the message into a definite judgment; rather they should penetrate it into the pattern of the text. The design of the pages and the illustrations have a role just as important as the content and educational properties of the book for the child to perceive the message, for the inner and outer properties of children's books complement each other. The merge of this quality with the basic education principles make the book a work in Children Literature.

Suggestions

Depending on the results of the research the suggestions below can be listed;

For the teachers, on-the-job-training programs, where there will be presentation and examination of quality children's books, should be arranged and the continuity of them should be guaranteed.

Teaching children literature in educational faculties should be carried out with a modern teaching-learning understanding where theoretical judgment is tested through implementation. It should be known that this approach will provide an atmosphere for the candidate teachers to obtain knowledge of their area, to apply their vocational knowledge and to enhance their general knowledge.